

Ο Ανδρέας Εμπειρικός

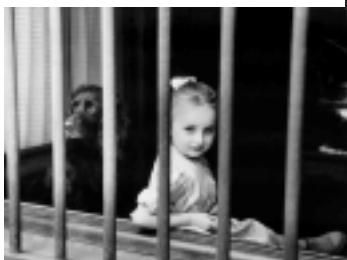
& η φωτογραφία

Του Γιάννη Σταθάτου

Είναι γνωστό ότι ο ποιητής και πεζογράφος Ανδρέας Εμπειρικός ήταν συγχρόνως και ενθουσιώδης φωτογράφος, οι φωτογραφίες του όμως παρέμειναν για πολύ καιρό άγνωστες. Μία και μοναδική φορά παρουσίασε στο κοινό τα φωτογραφικά του έργα ο Εμπειρικός: το 1955, στην Αίθουσα Ιλισός της οδού Αμερικής 13. Η έκθεση, που συμπεριλάμβανε τον εκπληκτικό αριθμό των 210 εκθεμάτων, κράτησε λίγες μέρες, από τις 22 Ιανουαρίου μέχρι τις 12 Φεβρουαρίου, και δεν είχε συνέχεια. Έκτοτε, και με μοναδική εξαίρεση το άρθρο του Δημήτρη Καλοκύρη “Ανδρέας Εμπειρικός, ο φωτογράφος” στο δέκατο τεύχος του περιοδικού *ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ* το 1991, το φωτογραφικό έργο του κορυφαίου Έλληνα υπερρεαλιστή έμεινε τυλιγμένο στο σκοτάδι. Το έργο αυτό αποτελεί μέρος του Αρχείου Εμπειρικού, όπως πρόσφατα, απεκάλυψε ο γιος του Εμπειρικού, Λεωνίδα: “Υπάρχει και το τεράστιο, ιλιγγιωδών διαστάσεων, φωτογραφικό αρχείο, το μόνο καταλογοποιημένο στην εντέλεια από τον ίδιο, το οποίο ουσιαστικά κατέχει θέση ημερολογίου ποιητικής αναφοράς, αλλά και εικαστικής εκδήλωσης, δείχνοντας, εξάλλου, και μία πρώιμη σχέση του τόσο με το φορμαλισμό όσο και με άλλα καλλιτεχνικά ρεύματα του 20ού αιώνα. Ένα μεγάλο μέρος του αρχείου αυτού είναι επιλεγμένο από τον ίδιο με τη μορφή μεγεθυμένων φωτογραφιών από τα δοκίμια του αρχείου - τα αρνητικά μπορεί να ανέρχονται από το 47-48 και έπειτα σε πάνω από 30.000.”

Αγοράκια. Μπασιί, 1953

Κορτσάκι και σκύλος. Παρίσι π. 1961

Ο Λεωνίδας. Γλυφάδα, 1969

Λονδίνο. 1953

Πορτραίτο άγνωστης, Αθήνα 1955

Παράλια, π. 1955

Πάρος, 1954

Εκτός από τα αρνητικά, που δεν έχουν ακόμα μελετηθεί λεπτομερώς, το αρχείο του Εμπεϊρικού περιέχει 1,200 περίπου μαυρόασπρες φωτογραφίες τυπωμένες σε χαρτί διαστάσεων ως επί το πλείστον 30Χ40 και 24Χ30 εκ. Οι μεγεθύνσεις αυτές, στις οποίες συγκαταλέγεται και το μεγαλύτερο μέρος των εκτυπώσεων που έγιναν για την έκθεση του 1955, αντιπροσωπεύουν την τελική επιλογή που έκανε ο ίδιος ο Εμπεϊρικός από το συνολικό φωτογραφικό του έργο. Στο πίσω μέρος των μεγεθύνσεων υπάρχει ενίοτε σφραγίδα με την ένδειξη "COPYRIGHT A. L. EMBIRICOS" και σχεδόν πάντα ιδιόχειρη σημείωση του φωτογράφου που μνημονεύει τον τόπο και χρόνο της λήψης, καθώς και κωδικός αριθμός

που παραπέμπει στα σχολαστικά ταξινομημένα αρνητικά. Οι κωδικοί αποτελούνται από ένα γράμμα το οποίο αντιστοιχεί στο είδος της μηχανής που χρησιμοποιήθηκε και από τον αύξοντα αριθμό του φιλμ: η ένδειξη C.57, λόγου χάριν, παραπέμπει στο 57ο φιλμ που τραβήχτηκε με μηχανή Contax. Τον Εμπεϊρικό προφανώς έθελγε η τεχνική πλευρά της φωτογραφίας, και ειδικά ο εξοπλισμός. Σύμφωνα με τον Λεωνίδα Εμπεϊρικό, συγκέντρωνε επιμελώς οδηγούς, βιβλία κατασκευαστών και μέχρι διαφημιστικό υλικό γύρω από τις μηχανές που τον ενδιέφεραν. Σε αντίθεση με την συνήθη τακτική πολλών επαγγελματιών, είχε αποκτήσει μεγάλο αριθμό μηχανών και εξαρτημάτων. Οι προπολεμικές μηχανές δεν επέζησαν,

ξέρουμε όμως ότι ανάμεσα τους ήταν και μια Super Ikonta 12x9. Μεταπολεμικώς, έδειξε ιδιαίτερη προτίμηση στις Contax, έχοντας στη κατοχή του δύο Contax 3 και μία Contax 2, καθώς επίσης και από μία Rolleiflex, Leica, και Kien, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του πενήντα απέκτησε και μια τηλεμετρική Νίκον. Αν και παρακολουθούσε τις τεχνικές εξελίξεις από κοντά, ποτέ δεν έγινε οπαδός τον μονοπτικών ρεφλέξ (SLR), μένοντας πιστός στις τηλεμετρικές (rangefinder) μηχανές. Το φωτογραφικό έργο του Εμπεϊρικού μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους.

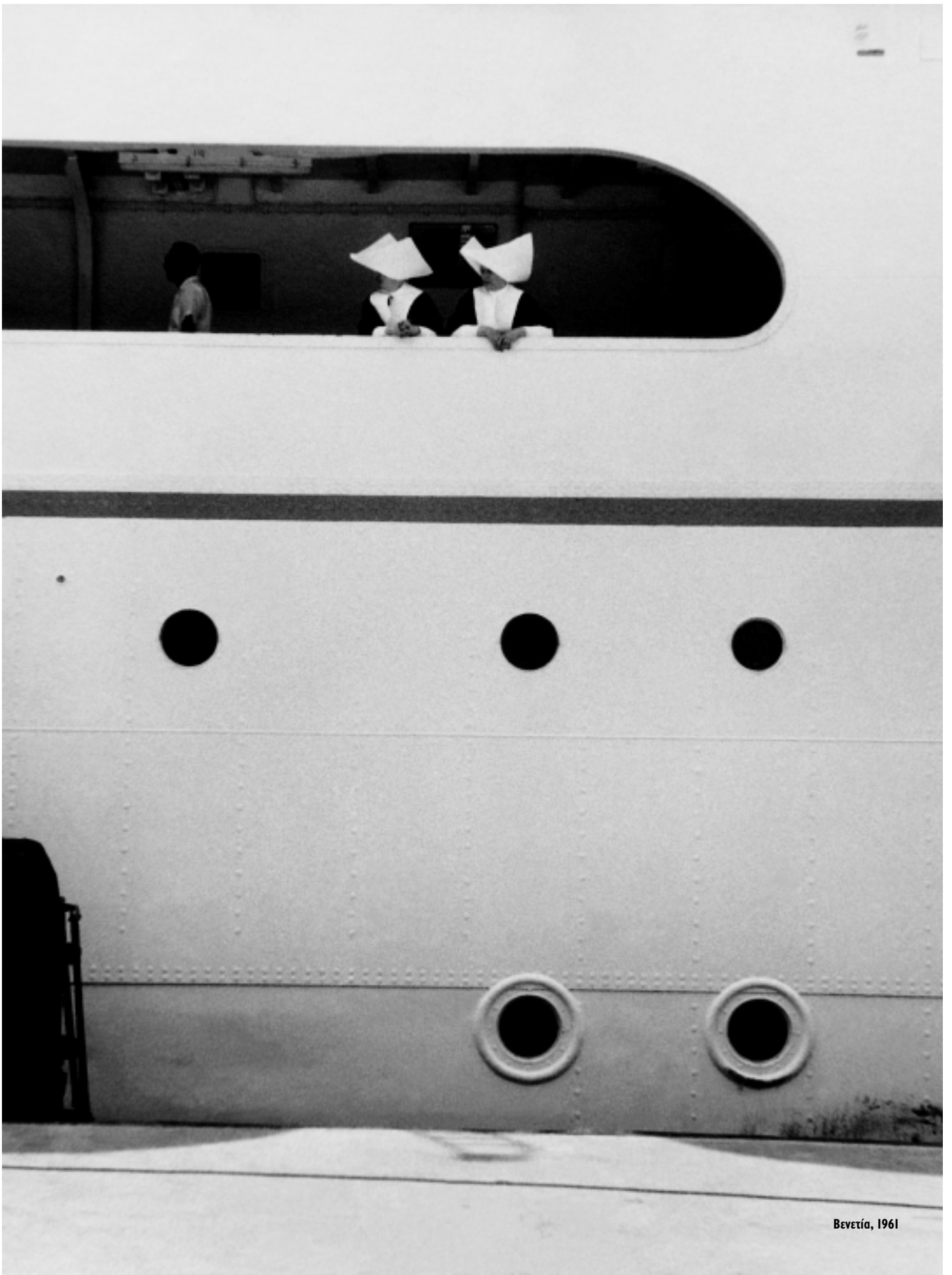
Τα έργα της πρώτης, προπολεμικής περιόδου, υποτίθεται πως είχαν χαθεί ολοσχερώς κατά τη διάρκεια της κατοχής. Ευτυχώς, η έρευνα αποκάλυψε φέτος δύο ενόπτες προπολεμικών φωτογραφιών που γλύτωσαν τη γενικότερη καταστροφή, τη μία στα πράγματα της μητέρας του Εμπεϊρικού, και τη δεύτερη και πιο ενδιαφέρουσα στο αρχείο του Μουσείου Μπενάκη. Αν και σε σχετικά κακή κατάσταση, τα αρνητικά που βρέθηκαν στο αρχείο αυτό φαίνονται σαφώς επηρεασμένα από τους Γάλλους υπερρεαλιστές φωτογράφους, πράγμα που τα καθιστά μοναδικά στην ιστορία της ελληνικής φωτογραφίας.

Η δεύτερη περίοδος αρχίζει το 1951, όταν ο Εμπεϊρικός αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την ψυχαναλυτική πρακτική, και ουσιαστικά τελειώνει το 1957 με την γέννηση του γιου του. Η μεγάλη πλειοψηφία των επιζώντων εκτυπώσεων χρονολογείται από την περίοδο αυτή. Τα θέματα που καλύπτονται είναι πιο συμβατικά: τοπία Ελληνικά και ξένα, φωτογραφίες δρόμου, πορträίτα φίλων, πορträίτα γυναικών, φωτογραφίες μικρών κοριτσιών τραβηγμένες ως επί το πλείστον στο δρόμο, και λίγα γυμνά.

Τέλος, μετά το 1957 ο Εμπεϊρικός αρχίζει μια συστηματική, επίμονη φωτογράφιση του γιου του που θα συνεχισθεί τα επόμενα δεκαοκτώ περίπου χρόνια. Φωτογράφιζε βέβαια παράλληλα και άλλα θέματα, πιο αραϊά όμως και κάπως υποτονικά. Τα μέχρις σήμερα όμως παντελώς άγνωστα πορträίτα του Λεωνίδα Εμπεϊρικού, απόρροια μιας σχεδόν ιδεοληπτικής εντατικής φωτογράφισης, αποτελούν κατά τη γνώμη μου το σημαντικότερο μέρος του φωτογραφικού έργου του Ανδρέα Εμπεϊρικού.

*** Η έκθεση των φωτογραφιών του Ανδρέα Εμπεϊρικού με επιμελητή τον Γιάννη Σταθάτο οργανώνεται από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, και αποτελεί μέρος των εκδηλώσεων του Έτους Εμπεϊρικού.**

****Οι φωτογραφίες δημοσιεύονται με την άδεια των κληρονόμων του Ανδρέα Εμπεϊρικού, του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου και των Εκδόσεων Άγρα.**

Βενετία, 1961

Τσιγγάνες. Μπασιί, 1954

Τσιγγανάκια. Πάρος, 1954

Κέρκυρα, 1955

Θέατρο Χαριδημού. Πειραιάς, 1955

Νέα Φιλαδέλφια, 1963